

BIOLOGICKÁ ROZMANITOST, UŽÍVÁNÍ PŮDY A LESNICTVÍ

Konference OSN o životním prostředí a rozvoji v roce 1992 znamenala zásadní krok vpřed ve snaze o zachování biologické rozmanitosti a ochranu přírody díky přijetí Úmluvy o biologické rozmanitosti. Při hledání řešení globálních problémů, jako je úbytek biologické rozmanitosti, změna klimatu a ničení tropických deštných lesů, hraje EU na mezinárodním poli významnou úlohu. V roce 2011 se EU zavázala zastavit úbytek biologické rozmanitosti a degradaci ekosystémových služeb v EU do roku 2020. Další cíle stanovených směrnicí o stanovištích nebo Úmluvou o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES) musí být teprve dosaženo. Očekává se, že celosvětová Pařížská dohoda o změně klimatu, která byla podepsána v prosinci 2015 a jejímž cílem je omezit dopady změny klimatu, a následné právní předpisy EU, které byly přijaty za účelem jejího provádění, budou mít pozitivní dopad na zachování biologické rozmanitosti a lesů v nadcházejících desetiletích. Od roku 1992 je nejdůležitějším finančním nástrojem na ochranu biologické rozmanitosti a lesů v EU program LIFE.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

Články 3, 11 a 191–193 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

OBECNÝ KONTEXT

Konference OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED), která se konala v roce 1992 v Riu de Janeiro, vedla k přijetí Rámcové úmluvy o změně klimatu, Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD), Deklaraci z Ria, prohlášení o zásadách světového konsenzu o hospodaření v lesích a programu Agenda 21. Úmluvu CBD doplňují dva důležité protokoly: Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti, který byl přijat v roce 2000 a vstoupil v platnost v roce 2003, usiluje o ochranu biologické rozmanitosti před potenciálními riziky způsobenými žijícími modifikovanými organismy, které vytvořila moderní biotechnologie. Nagojský protokol o přístupu k přínosům plynoucím z využívání biologické rozmanitosti a jejich rozdělení, který byl přijat roku 2010 a vstoupil v platnost v roce 2014, usiluje o posílení právní jistoty a transparentnosti jak pro poskytovatele, tak uživatele genetických zdrojů. Valné shromáždění OSN vyhlásilo rok 2010 Mezinárodním rokem biologické rozmanitosti. Jak je však uvedeno ve zprávě s názvem „Globální výhled k biologické rozmanitosti č. 3“, kterou vydal sekretariát Úmluvy o biologické rozmanitosti, cíl v oblasti biologické rozmanitosti pro rok 2010 nebyl splněn. Smluvní strany Úmluvy o biologické rozmanitosti na svém zasedání v japonské Nagoji (prefektura Aiči), přijaly v roce 2010 revidovaný

strategický plán, včetně cílů z Aiči v oblasti biologické rozmanitosti: 20 ctižádostivých cílů uspořádaných na základě pěti strategických cílů usilujících o dosažení ochrany biologické rozmanitosti do roku 2020, a to v rámci strategického plánu pro biologickou rozmanitost pro období let 2011–2020.

Podle odhadů Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) již z území některých států Evropy zcela zmizelo až 24% živočišných druhů, například motýlů, ptáků a savců. Podle údajů zveřejňovaných od roku 2007 Mezinárodní unií pro ochranu přírody (IUCN) je v ohrožení 23% evropských obojživelníků, 19% plazů, 15% savců a 13% ptáků. EU se připojila k následujícím úmluvám: Ramsarská úmluva o ochraně mokřadů (únor 1971); Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin (CITES) (březen 1973); Bonnská úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (červen 1979); Bernská úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť (1982); Úmluva o biologické rozmanitosti z Ria de Janeira (1992); a k následujícím regionálním úmluvám: Helsinská úmluva o ochraně mořského prostředí oblasti Baltského moře (1974); Barcelonská úmluva o středozemním moři (1976); Úmluva o ochraně Alp (1991). EU je rovněž vázána Aarhuskou úmluvou (1998), která se týká přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí.

Mezinárodní úsilí o snižování emisí skleníkových plynů probíhá na základě Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC). Rozvinuté státy se zavázaly ke snižování emisí v období až do roku 2020 prostřednictvím Kjótského protokolu k UNFCCC. V prosinci 2015 přijaly strany UNFCCC Pařížskou dohodu, což je právně závazná dohoda o klimatu, která se vztahuje na všechny země a snaží se omezit globální oteplování na výrazně méně než 2 °C, přičemž usiluje o to, abychom zůstali pod 1,5 °C. Program REDD+ v rámci UNFCCC poskytuje nástroje na boj proti odlesňování a znehodnocování lesů v tropických oblastech. Pařížská dohoda (přijátá v rámci UNFCCC) rovněž upozorňuje na klíčovou úlohu, již při dosahování dlouhodobých cílů zmírňování změny klimatu hraje otázka využívání půdy.

CÍLE A ÚSPĚCHY

A. Akční plány pro biologickou rozmanitost

V květnu 2006 přijala Komise sdělení nazvané „Zastavení ztráty biologické rozmanitosti do roku 2010 a v dalších letech – zachování ekosystémových služeb v zájmu dobrých životních podmínek pro lidstvo“, které obsahovalo akční plán EU pro dosažení potřebné ochrany biologické rozmanitosti. Protože bylo nepravděpodobné, že by EU splnila svůj cíl zastavit do roku 2010 úbytek biologické rozmanitosti, Komise přijala v červnu 2011 novou strategii s cílem „zastavit do roku 2020 úbytek biologické rozmanitosti a zhoršování ekosystémových služeb v EU, obnovit je a současně zvýšit příspěvek EU k odvrácení úbytku biologické rozmanitosti v celosvětovém měřítku“. V prosinci 2011 schválila Rada strategii v oblasti biologické rozmanitosti EU do roku 2020 s jejími šesti cíli: v plné míře provést stávající právní předpisy EU v oblasti životního prostředí s cílem chránit biologickou rozmanitost; lépe chránit ekosystémy a v širší míře využívat ekologickou infrastrukturu; posílit udržitelné zemědělství a lesnictví; lépe využívat rybolovné zdroje; zajistit přísnější kontroly nepůvodních invazivních druhů; a více

přispívat k odvrácení úbytku celosvětové biologické rozmanitosti. Kromě cíle pro rok 2020 definuje nová strategie EU pro biologickou rozmanitost do roku 2020 vizi do roku 2050: „Biologická rozmanitost Evropské unie i ekosystémové služby, které poskytuje a jež jsou jejím přírodním kapitálem, mají být do roku 2050 chráněny, oceňovány a vhodným způsobem obnovovány z důvodu skutečné hodnoty biologické rozmanitosti a jako zásadní příspěvek k blahobytu lidstva a hospodářské prosperitě, a aby se tak zabránilo katastrofickým změnám způsobeným úbytkem biologické rozmanitosti“.

B. Ochrana přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin
Směrnice o stanovištích (směrnice 92/43 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, ve znění směrnice 97/62) se stala základem vytvoření evropské soustavy Natura 2000. Součástí této soustavy jsou „lokality významné pro Společenství“ / „zvláštní oblasti ochrany“ určené členskými státy a „zvláště chráněné oblasti“ zařazené na základě směrnice 79/409 o ochraně volně žijících ptáků. Celková rozloha této soustavy přesahuje 850 000 km², což z ní činí největší souvislou síť chráněných oblastí na světě. Hlavním cílem směrnice o stanovištích je podporovat zachování biologické rozmanitosti se zřetelem k hospodářským, sociálním, kulturním a regionálním potřebám. Revidovaná směrnice o ochraně volně žijících ptáků zahrnuje ochranu, řízení a kontrolu (volně žijících) ptáků, včetně pravidel udržitelného lovu.

C. Invazní nepůvodní druhy

Přísnější kontroly invazivních nepůvodních druhů jsou jedním ze šesti cílů strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2020. Invazní nepůvodní druhy způsobují v EU škody ve výši miliard eur ročně, a to nejen na ekosystémech, ale i na plodinách a hospodářských zvířatech, narušují místní životní prostředí a ovlivňují lidské zdraví. Klíčovým prvkem nařízení 1143/2014 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazivních nepůvodních druhů je seznam těchto druhů s významným dopadem na Unii. Toto nařízení má prostřednictvím prevence, včasného varování a rychlé reakce chránit původní biologickou rozmanitost a minimalizovat a zmírňovat dopad těchto druhů na lidské zdraví a hospodářství. Členské státy budou muset vytvořit zejména systémy dohledu a akční plány.

D. Přístup ke genetickým zdrojům a sdílení přínosů

Po přijetí Nagojského protokolu o přístupu ke genetickým zdrojům a sdílení přínosů plynoucích z jejich využívání předložila Komise v říjnu 2012 návrh s cílem stanovit závazné požadavky na přístup ke genetickým zdrojům v zemi původu a zajistit, aby byly přínosy spravedlivě a rovnocenně sdíleny. Dohoda mezi Evropským parlamentem a Radou vedla k přijetí nařízení 511/2014. Podle tohoto nařízení mohou být genetické zdroje a tradiční znalosti spojené s těmito zdroji předávány a používány pouze v souladu s podmínkami vzájemně dohodnutými mezi uživateli (podniky, soukromými sběrateli a institucemi) a orgány země původu.

E. Obchod s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a jejich využívání
Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES) upravuje mezinárodní obchod s exempláři druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, zejména (zpětný) vývoz a dovoz živých

a mrtvých zvířat a rostlin a jejich částí či derivátů, na základě systému povolení a certifikátů. Základní nařízení (338/97) o ochraně volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu začleňuje cíle, zásady a ustanovení úmluvy CITES do práva EU. Změny seznamu druhů v přílohách nařízení Rady 338/97 (např. pro účely provedení rozhodnutí o změně v seznamu přijatého stranami Úmluvy o biologické rozmanitosti) se provádějí prostřednictvím prováděcího nařízení Komise, jako je např. nařízení Komise 865/2006, které stanoví podrobná prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 338/97 a ustanovením Úmluvy o biologické rozmanitosti. Mezi nedávnější případy se řadí např. prováděcí nařízení Komise 2017/1915 o zákazu dovozu exemplářů některých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do Unie.

F. Biologická rozmanitost v souvislosti s dobrými životními podmínkami zvířat

Směrnice 1999/22 stanoví minimální normy pro umístění zvířat v zoologických zahradách a pro péči o ně a posiluje úlohu zoologických zahrad v souvislosti se zachováním biologické rozmanitosti, přičemž jim současně ponechává úlohu vzdělávací a vědeckovýzkumnou. Komise zahájila realizaci akčního plánu v oblasti dobrých životních podmínek a ochrany zvířat 2006–2010 ([COM\(2006\)0013](#)), který podporuje zásadu tří „R“ (Replacement, Reduction, Refinement, tj. nahrazení pokusů na živých zvířatech, snížení počtu používaných pokusných zvířat a zdokonalení pokusných metod). Směrnice 2010/63 o ochraně zvířat používaných pro vědecké účely (a o zrušení směrnice 86/609) z této zásady vychází a vstoupila v platnost dne 1. ledna 2013. Nařízení 1007/2009 navíc usiluje o zajištění toho, aby produkty z tuleňů již nebylo možné na trhu EU koupit.

G. Biologická rozmanitost moří

Biologická rozmanitost moří spadá do působnosti akčních plánů pro biologickou rozmanitost v oblasti přírodních zdrojů a rybolovu. Přezkum strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti zdůrazňuje, jak je pro udržování biologické rozmanitosti důležitý „dobrý ekologický stav“ moří a pobřežních oblastí. Kromě toho vstoupila v červenci roku 2008 v platnost směrnice o strategii pro mořské prostředí (2008/56), která usiluje o ochranu a zachování mořského prostředí. Jejím cílem je do roku 2020 zajistit dobrý stav životního prostředí v mořích EU a chránit zdrojovou základnu, na níž závisí hospodářské a společenské činnosti spojené s mořským prostředím.

H. Lesy

Lesy tvoří téměř 30 % celkové rozlohy soustavy Natura 2000. Existuje několik opatření zaměřených na ochranu lesů. Nařízení 3528/86 a nařízení 2158/92 o jejich ochraně proti požáru, jejichž platnost vypršela v roce 2002, byla sloučena do nařízení 2152/2003 o monitorování lesů a environmentálních interakcí. Nařízení Rady 1615/89 vytvořilo Evropský lesnický informační a komunikační systém (EFICS), informační systém pro lesnictví. V září 2013 bylo přijato sdělení Komise nazvané „Nová strategie EU v oblasti lesnictví: pro lesy a odvětví založená na lesnictví“ (COM(2013)0659). Závěry Rady ze dne 19. května 2014 následně zdůraznily „význam odvětví založeného na lesnictví pro EU“ a uvedly, že „v této souvislosti hrají lesy klíčovou úlohu i díky tomu, že umožňují strukturální přeměnu společnosti směrem k ekonomikám založeným na biotechnologiích“. Unijní nařízení 995/2010 stanoví povinnosti hospodářských subjektů

uvádějících na trh dřevo a dřevařské výrobky. Toto nařízení bojuje prostřednictvím zavedení určitého počtu klíčových povinností proti protiprávně vytěženému dřevu a dřevařským výrobkům z něj a poprvé rovněž zakazuje jejich uvádění na unijní trh.

I. Využívání půdy, změny ve využívání půdy a lesnictví (LULUCF)

Pod oblastí LULUCF se skrývá využívání půdy, stromů, rostlin, biomasy a dřeva a zvláštním rysem této oblasti je, že nejen způsobuje emise skleníkových plynů, ale je také schopna absorbovat z atmosféry CO₂. Členské státy se v Kjótském protokolu zavázaly, že do roku 2020 dosáhnou toho, aby byly emise skleníkových plynů pocházející z využívání půdy kompenzovány ekvivalentní absorpcí CO₂, která bude umožněna díky dodatečným opatřením v uvedené oblasti. V současnosti si EU vytyčila za cíl zakotvit tuto zásadu („pravidlo nulového pasivního zůstatku“) do práva EU na období let 2021–2030, čímž se oblast LULUCF stane poprvé součástí úsilí EU o snížení emisí. Nařízení 2018/841 o zahrnutí emisí skleníkových plynů a jejich pohlcování v důsledku využívání půdy, změn ve využívání půdy a lesnictví do rámce politiky v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030, které bylo přijato v květnu 2018 a vstoupilo v platnost dne 9. července 2018, představuje prováděcí opatření k dohodě, již dosáhli vedoucí představitelé států EU v říjnu 2014 a která stanoví, že všechna odvětví by měla napomoci dosahování unijního cíle snížení emisí do roku 2030. Na základě tohoto nařízení by emise skleníkových plynů, které způsobuje sektor LULUCF, měly být v letech 2021–2030 kompenzovány odstraněním přinejmenším ekvivalentního množství CO₂ z atmosféry.

J. Finanční nástroje

Od roku 1992 je specializovaným finančním nástrojem EU pro životní prostředí program LIFE. Ochrana přírody a biologická rozmanitost byly zařazeny mezi podprogramy pro čtyři fáze, které již byly dokončeny. Program LIFE, který podporuje projekty v členských státech a v zemích mimo EU, řídí Komise. Pátá fáze programu LIFE (zahájená nařízením 1293/2013 a pokrývající období let 2014–2020) se skládá ze dvou podprogramů týkajících se změny klimatu a životního prostředí. Pro přírodu a biologickou rozmanitost, které jsou součástí podprogramu pro životní prostředí, je k dispozici rozpočet ve výši 1 155 milionů EUR. Další možnosti financování na podporu biologické rozmanitosti byly otevřeny v rámci zemědělské politiky a rybářské politiky, Fondu soudržnosti a strukturálních fondů a víceletých rámcových výzkumných programů.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Parlament je spoluvůrcem právních předpisů a jako takový již dlouho podporuje ochranu biologické rozmanitosti v EU a její politiky v oblasti změny klimatu. V září roku 2010 přijal Parlament usnesení o provádění právních předpisů zaměřených na zachování biologické rozmanitosti^[1], a to s ohledem na cíl pro období po roce 2010. Vyjádřil hluboké znepokojení nad tím, že zastavení úbytku biologické rozmanitosti není v rámci mezinárodní politické agendy považováno za naléhavou záležitost, a vyzval ke

[1]Přijaté texty, [P7_TA\(2010\)0325](#).

zlepšení správy v oblasti biologické rozmanitosti, jak v rámci vnitřních, tak i vnějších vztahů.

Na začátku roku 2016 vyhlásila Komise akční plán pro boj proti nezákonnému obchodu s volně žijícími druhy, který musí EU a členské státy realizovat do roku 2020. V listopadu 2016 přijal Parlament usnesení^[2] v reakci na tento akční plán, jehož cílem je omezení této organizované a destruktivní trestné činnosti, která je hrozbou pro biologickou rozmanitost, neboť přivádí mnoho druhů na pokraj vyhynutí. Akční plán má tři priority: prevenci, prosazování a spolupráci. Byl rovněž zdůrazněn význam celosvětové spolupráce mezi zeměmi původu, tranzitu a cílovými zeměmi. V říjnu 2016^[3] a říjnu 2017^[4] přijal Parlament usnesení, ve kterých se vyjadřuje proti povolování geneticky modifikovaných organismů (GMO) – kukuřice, sója atd. – ze strany Komise a podporuje úsilí o usnadnění zákazu pěstování geneticky modifikovaných organismů ze strany členských států v souladu s cílem ochrany biologické rozmanitosti, přírody a půdy.

Ve svém usnesení ze dne 14. října 2015 nazvaném „Na cestě k uzavření nové mezinárodní dohody o klimatu v Paříži“^[5] vyzval Parlament k přijetí dohody zahrnující „komplexní úsilí všech odvětví“ a konstatoval, že využívání půdy má „významný potenciál nákladové účinnosti pro zmírňování a posilování odolnosti“. Ve svém usnesení ze dne 28. dubna 2015 o nové strategii EU v oblasti lesnictví: pro lesy a odvětví založená na lesnictví^[6] dále Parlament zdůraznil, že udržitelná správa lesů může hrát důležitou úlohu při snižování emisí skleníkových plynů.

Georgios Amanatidis
05/2019

[2]Přijaté texty, [P8_TA\(2016\)0454](#).

[3]Přijaté texty, [P8_TA\(2016\)0388](#).

[4]Přijaté texty, [P8_TA\(2017\)0378](#).

[5]Přijaté texty, [P8_TA\(2015\)0359](#).

[6]Přijaté texty, [P8_TA\(2015\)0109](#).

